

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора педагогічних наук, професора

Поясок Тамари Борисівни

про дисертацію Дибкової Людмили Миколаївни на тему
«Теоретико-методичні засади системи оцінювання результатів
навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання

Сучасна сфера вищої освіти є глобальним конкурентним середовищем, що зумовлює необхідність для університетів постійного вдосконалення своєї діяльності. Важливою складовою освіти України є економічна освіта, яка має спрямовуватись на формування фахівців нової генерації, здатних до професійної діяльності у реаліях глобальної економіки. Отже, необхідність переходу вищої економічної освіти на якісно новий рівень пов'язана із суттєвою трансформацією функцій професійної діяльності фахівців економічного профілю. Рівень професійної компетентності майбутніх фахівців усе більше залежить від їхньої здатності самостійно аналізувати свій освітній рівень, виявляти недоліки, прагнення до отримання нових знань, вмінь та компетентностей, що дозволить їм у майбутньому швидко адаптувати свої знання до сучасних технологій, які постійно розвиваються та вдосконалюються.

Пріоритетним завданням сучасної освіти стає формування у студентів мотивації на вироблення активної освітньої стратегії, яка дозволяє ставити власні цілі, створювати індивідуальну траєкторію їх досягнення, самостійно обирати освітні засоби їх здійснення. Саме широка участь студентів у освітньому процесі у якості суб'єктів збільшує їх відповідальність за результати навчання та зумовлює внесення суттєвих змін у організацію та

здійснення оцінювання навчальних результатів. Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів повинно характеризувати не тільки базові професійно-орієнтовані знання, вміння та компетентності майбутніх економістів, а й особистісний їх розвиток та відповідати потребам та очікуванням суспільства.

Саме таким шляхом пішла Людмила Миколаївна Дибкова, досліджуючи систему оцінювання результатів професійної діяльності майбутніх економістів, в основу якої покладено припущення, що система оцінювання результатів навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей ґрунтується на аналізі чинників впливу на кінцевий освітній результат, їх взаємозалежність та взаємозв'язки.

Дисертантка зобов'язалась науково обґрунтувати відповіді на такі важливі запитання:

- у чому полягають дидактичні принципи, методи та засоби оцінювання навчальних результатів студентів економічних спеціальностей;
- які чинники впливають на якість професійної підготовки студентів та як вони взаємопов'язані;
- у чому полягає сутність оцінювальної діяльності викладачів вищих навчальних закладів у контексті реалізації у вітчизняній освітній системі студентоцентрованого навчання;
- яка повинна бути модель системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки;
- за яких організаційно-дидактичних умов відбувається ефективна реалізації системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей;

- який повинен бути навчально-методичний супровід упровадження експериментальної системи оцінювання у практику діяльності вищих навчальних закладів при підготовці майбутніх економістів.

Першорядного значення, у зв'язку з цим, у дисертації надається переорієнтації педагогічної свідомості викладачів на розуміння необхідності модернізації системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Тому вважаємо, що актуальність і доцільність дослідження обґрунтовані автором кваліфіковано. Розкрито соціально-педагогічне значення розв'язання проблеми, доведена її недостатня дослідженість, коректно сформульовано істотні суперечності.

Але у чому ж саме авторка вийшла за рамки існуючих знань? Зупинимось на конкретних найсуттєвіших здобутках дисертантки.

Пані Дибкова доводить, що навчальний процес – складна динамічна система, що складається із множини взаємопов'язаних компонентів, кожен із яких впливає на навчальні результати в цілому. Постійний моніторинг перебігу навчального процесу, взаємодія всіх суб'єктів навчального процесу при проведенні оцінювання, їхній високий професійний рівень створюють передумови для ефективного аналізу існуючих проблем та знаходженню оптимальних шляхів їх вирішення.

Досить переконливим є акцентування автором на тому, що система оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців на функціональному рівні реалізується через послідовність взаємопов'язаних етапів: визначення мети оцінювання; встановлення об'єктів оцінювання у конкретній педагогічній ситуації; планування контрольних заходів із визначенням структурних одиниць, що підлягають оцінюванню (терміни, визначення, теорії, виконувальні дії тощо); конкретизація критеріїв оцінювання; зіставлення реальних результатів із попередньо визначеними; вибір

ефективних форм і видів контрольних заходів; розробка навчальних завдань відповідно до структурних одиниць навчального матеріалу, які перевіряються; система балів, що відображує досягнутий рівень; аналіз та коригування навчального процесу.

Вагомим є те, що у ході наукового пошуку Дибковою Л. М. з'ясовано та впроваджено у навчальний процес методи самооцінювання, що дає можливість студентам брати участь у процесі об'єктивного оцінювання навчальних результатів та призводить до збільшення їх активності при підготовці до практичних та лекційних занять, формує їх відповідальність за ефективність своєї навчальної діяльності. У представленому дослідженні акцентується увага на важливості розвитку професійної компетентності викладачів як одного із чинників, що впливають на результати навчальної діяльності студентів; розглянуто перспективи удосконалення методів та форм самоосвітньої діяльності студентів та викладачів, наголошується на важливості впровадження самооцінювальної діяльності студентів. Визначено, що оцінювання навчальних результатів, яке скероване на розвиток суб'єктної позиції студентів по відношенню до власної професійної освіти, включення навчальних результатів студентів до поля їх особистісних досягнень призводить до перетворення їх у суб'єкти керування якістю своєї професійної підготовки.

Наукова новизна представленою дисертаційного дослідження пані Дибкової полягає у тому, що: теоретично обґрунтовано концептуальні засади та розроблено модель системи оцінювання навчальних результатів студентів економічних спеціальностей; проведено аналіз складових професійної компетентності майбутніх економістів та чинників, що впливають на ефективність її формування; проаналізовано взаємозв'язки та взаємовплив між ними і функціями системи оцінювання, які забезпечують координацію та об'єднання зусиль усіх суб'єктів навчально-виховного процесу; визначено та

обґрунтовано організаційно-дидактичні умови для проведення науково-обґрунтованого оцінювання навчальних результатів, що забезпечують об'єктивність, адекватність та цілісність процесу оцінювання результатів навчальної діяльності та інше.

Вагомим є практичний доробок пані Дибкової: здійснену систематизацію принципів, функцій, методів, форм і засобів оцінювання результатів навчальної діяльності та організаційно-дидактичних умов його проведення трансформовано у практику професійної підготовки студентів економічних спеціальностей; оновлено змістове наповнення декількох навчальних курсів; упроваджено у навчальний процес авторську методику створення інтерактивних навчальних завдань як ядра навчально-методичного комплексу; удосконалено тестову технологію оцінювання рівня навчальної успішності, яка базується на попередньо запланованих результатах; упроваджено у навчальний процес авторську методику створення інтерактивних мультимедійних презентацій лекцій та допоміжних матеріалів до них, а також авторський комплекс навчально-методичних засобів для проведення оцінювання результатів навчальної діяльності; обґрунтовано критерії оцінювання попередньо визначених та запланованих результатів навчання.

Обґрунтованість й вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження забезпечується цілісним підходом до дослідження проблеми: науковими положеннями; отриманими результатами й висновками; застосуванням комплексу методів, адекватних до об'єкту, предмету, мети, завдань й логіки дослідження; якісним та кількісним аналізом педагогічного експерименту; повнотою й системністю у вивченні предмета дослідження, його елементів та взаємозв'язку між ними, що підтверджено значною кількістю опрацьованих науково-літературних джерел. Висновки та рекомендації представленої роботи ґрунтуються на застосуванні

загальнотеоретичних та методологічних принципів наукового пізнання; загальнонаукових принципів системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів; єдності кількісного та якісного аналізу. Проведений аналіз значної кількості теоретичних джерел, результати проведеного експерименту, застосовані методи статистичного аналізу дають змогу стверджувати, що отримані результати є суттєвими, а сформульовані висновки – обґрунтованими. Достовірність результатів дослідження доводить також їх апробація на 25 наукових конференціях та семінарах; публікація 23 статей у фахових виданнях з педагогічних наук та у міжнародних наукових журналах, які включені до міжнародних наукометричних баз даних; публікація 2-х монографій з теми дослідження.

Результати проведеного дослідження затверджують у теорії навчання новий підхід, заснований на дослідженні впливу на результати навчальної діяльності всіх компонентів представленої моделі як чинників підвищення якості навчання. Комплекс інтерактивних навчальних завдань може використовуватися для оновлення навчально-методичного забезпечення при вивченні різних дисциплін в економічному вищому навчальному закладі відповідно до сучасних трендів розвитку вищої освіти.

Поєднання теоретичних і прикладних аспектів зазначених авторських розробок забезпечує цілісність підходу до формування системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей.

Уважно читаючи зміст, висновки та текст дисертації, доходимо висновку: авторка упоралася із завданнями дослідження, а виклад змісту дисертації, усі теоретичні положення є переконливими, науково обґрунтованими і вдало презентованими численними статистичними даними. У роботі висвітлено важливу, актуальну проблему, яка має теоретичне і практичне значення для розвитку теорії навчання.

Заслуговують на увагу зроблені автором висновки, які відповідають поставленим завданням. Вони ґрунтовні, виважені, конкретні. Таким чином, авторські припущення у дисертації набули реального втілення.

Підкреслюючи наукову довершеність, фундаментальність і аналітичний характер представленого до захисту дисертаційного дослідження Дибкової Л. М., висловимо **окремі побажання та зауваження** дискусійного характеру.

1. Запровадження студентоцентрованого навчання та викладання – один із напрямів реформування сучасної освітньої парадигми в Україні. Наукову значущість представленої роботи посилило б більш ґрунтовне висвітлення такого підходу.

2. Враховуючи, що значну увагу у представленій роботі приділено застосуванню у процесі дослідження інформаційно-комунікаційних технологій, доцільно було б таку інформацію оформити у окремий підрозділ.

3. У контексті формування студентів як суб'єктів навчання здійснення дослідження щодо погодження студентів із отриманими оцінками, їхнього ставлення до процесу та засобів оцінювання дозволило б виявити існуючі недоліки та спроектувати подальші напрями удосконалення.

4. Вважаємо, що зміст п. 3.1 переобтяжений загальновідомими фактами, що не завжди позитивно впливає на загальний науковий рівень роботи.

5. Питання оцінювання навчальних результатів набуває важливого значення у контексті прагнення України до європейського освітнього простору та узгодження змісту та переліку результатів навчання як основи професійної компетентності майбутнього фахівця. Посилило б наукову значущість представленої роботи більш ґрунтовне висвітлення перспектив його подальшого дослідження.

6. Вважаємо, що у дисертаційному дослідженні недостатньо уваги приділено аналізу міждисциплінарних зв'язків як важливого чинника формування професійних компетентностей майбутніх економістів. Інформацію на с. 123 представлено дещо поверхнево.

7. Отримані у процесі дослідження результати недостатньо повно висвітлені у представленному авторефераті.

Однак, зазначені зауваження не впливають на позитивну оцінку наукових результатів дослідження, їх обґрунтованість, новизну та важливість для розвитку теорії навчання.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Дибкової Людмили Миколаївни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення. Глибокий і системний аналіз проблеми дав можливість здобувачці зробити аргументовані висновки, які відповідають поставленій меті й найважливішим положенням дослідження. Представлена робота є підґрунтям для подальшої розробки науково-теоретичних основ проведення оцінювання результатів навчання для покращення якості вищої освіти в українському просторі вищої освіти; організаційно-педагогічних умов трансформації вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти у загальноєвропейську.

Достатній педагогічний досвід практичної роботи Дибкової Л.М. у ВНЗ економічного профілю, наявність необхідної кількості публікацій, створений нею навчальний посібник, що має рекомендацію Міністерства освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та широко використовується у навчальних закладах України, апробація результатів дослідження на конференціях – все це свідчить про зрілість дисертантки як самостійного наукового дослідника.

На основі аналізу дисертації, автореферату та публікацій здобувачки Дибкової Л. М. вважаємо, що дисертаційна робота є самостійним, логічно

завершеним педагогічним дослідженням, у якому отримано нові, науково-обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що є вагомим внеском у подальший розвиток педагогічної науки. Представлена робота відповідає чинним вимогам пп. 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 року № 567), а її автор, Дибкова Людмила Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук із спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент -

доктор педагогічних наук, професор,
академік Української академії акмеології,
декан факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

Т. Б. Поясок

Підпис Поясок *М. Б.* ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар

Т. Ф. Козловська